

Валентина Мірошніченко

доктор педагогічних наук, доцент,
начальник кафедри педагогіки та соціально-економічних дисциплін,
Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький
<https://orcid.org/0000-0002-3931-0888>
mvi_2016@ukr.net

МЕНТАЛЬНІСТЬ ЯК ВИЗНАЧАЛЬНА КАТЕГОРІЯ ЕТНОПЕДАГОГІКИ ТА ОСНОВА ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО- ПАТРІОТИЧНОГО СВІТОГЛЯДУ ОСОБИСТОСТІ

Стаття присвячена обґрунтуванню сутності ментальності як визначальної категорії етнопедагогіки та основи формування національно-патріотичного світогляду особистості. Аналізуються підходи науковців до розуміння ментальності та менталітету, а також світогляду. Світогляд трактується як сукупність загальних переконань, які стосуються світу, людини та суспільства, місця особистості у світі, сенсу її життя та які визначають його ідеали, ціннісні орієнтації, життєві настанови. Менталітет визначається як сукупність психічних, інтелектуальних, моральних особливостей світосприйняття та мислення певного народу (соціальної групи) і виявляється в культурі, поглядах, поведінці, обрядах тощо, а відтак відображається у змісті етнопедагогіки і впливає на процес формування національно-патріотичного світогляду особистості.

Автор звертає увагу на те, що менталітет має загальне, загальнолюдське значення, а ментальність може стосуватися різних соціальних груп і історичних часів. З «ментальністю» пов'язується спрямування думок, умонастрої, скерованість розуму, розумові здібності, інтелект, склад думок, а також загальний характер інтелекту, що впливає на історичні та соціальні процеси, зокрема на формування національно-патріотичного світогляду особистості.

Автор доходить висновку, що у формуванні національно-патріотичного світогляду особистості, як невід'ємної складової її патріотичного виховання, неocenенне значення має пріоритетність української ментальності, використання досвіду та досягнень рідного народу, коли відбувається інтеграція культурологічного підходу з народознавчим та історичним, яка передбачає поєднання індивідуального, національного та загальнолюдського.

Ключові слова: менталітет, ментальність, архетип, національна свідомість, етнопедагогіка, національно-патріотичний світогляд.

1. ВСТУП

Постановка проблеми. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді розпочинається словами: «Сьогодні Українська держава та її громадяни стають безпосередніми учасниками процесів, які мають надзвичайно велике значення для подальшого визначення, першою чергою, своєї долі, долі своїх сусідів, подальшого світового порядку на

планеті. В сучасних важких і болісних ситуаціях викликів та загроз і водночас великих перспектив розвитку, кардинальних змін у політиці, економіці, соціальній сфері пріоритетним завданням суспільного поступу, поряд з забезпеченням своєї суверенності й територіальної цілісності, пошуками шляхів для інтегрування в європейське співтовариство, є визначення нової стратегії виховання як багатокomпонентної та багатовекторної системи, яка великою мірою формує майбутній розвиток Української держави [1].

Водночас, як одне із основних завдань закладу вищої освіти Закон України “Про вищу освіту” визначає формування особистості шляхом патріотичного та інших видів виховання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У своїх працях Л. Масол, Л. Маєвська, М. Стельмахович, Б. Ступарик, Ю. Красильник доводять, що зміст етнопедагогіки створює умови для реалізації принципу зв’язку освіти з життям українського народу, забезпечує наступність у формуванні національно-патріотичних почуттів, рис особистості, яке здійснюють навчальні заклади та інші інституції суспільства. Зокрема, українська етнопедагогіка, на думку П. Щербаня, схвалює такі поняття: розум і сила; знання та мила праця; наука і освіта; усмішка, подібна цвіту; хоробрість і мужність; гарна вдача, мудрість; совість і чесність; гуманність і чемність; працелюбність, вірність; чуйність і надійність [2, с. 18].

Вижити, подолати всі випробовування, які випали на сучасне покоління, як навчають уроки історії можна лише за умови любові та відданості Вітчизні, стверджує Д. Сидорук. Обов’язком кожного з нас є берегти та розвивати це почуття – символ життя. Шлях до нього пролягає в такій послідовності: від любові до себе – любов до батьків, предків; від любові до батьків та предків – любов до народу України; від любові до себе, до батьків і народу України – любов до людського суспільства Землі. Лише у взаємній любові знаходиться джерело виконання патріотичного обов’язку [3, с. 312].

Метою статті є обґрунтування сутності ментальності як визначальної категорії етнопедагогіки та основи формування національно-патріотичного світогляду особистості.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Світогляд характеризує відношення особистості до ідей, що віддзеркалюють той чи інший погляд на світ, спрямовує свідомість, почуття, волю і поведінку [4, с. 18]. Світогляд – це сукупність загальних переконань, які стосуються світу, людини та суспільства, місця особистості у світі, сенсу її життя та які визначають його ідеали, ціннісні орієнтації, життєві настанови. Він впливає на формування готовності до професійної діяльності. В українців свій самобутній національно-патріотичний світогляд, який розкриває ставлення до людини, природи, пояснює сенс життя, місце людини в ньому.

Народний (національний) світогляд – історично зумовлена система поглядів, переконань, ідеалів, які становлять основу народної духовності і відображені в ідейно-моральній спадщині, культурно-історичних традиціях українського народу; його історії, в сучасному бутті. Народний світогляд характеризується нерозривною єдністю людини і природи, образно-символічним світосприйняттям, взаємозв'язком реального та уявного буття і відображається у предметах побуту, традиціях, обрядах.

Звичайно протягом розвитку людського суспільства національний світогляд не залишався незмінним. З плином часу під впливом об'єктивних та суб'єктивних факторів (географічних, історичних, соціологічних, культурологічних) він піддавався різноманітним впливам та змінам. Беззаперечно також, що народний світогляд впливає на формування світогляду кожної особистості української держави [5, с. 31].

Формуванню національно-патріотичного світогляду особистості сприяє етнопедагогіка. А серед категорій, якими вона оперує, важливе місце займає «ментальність». Ментальність створює для людини можливість ототожнювати себе з певним народом, певною культурою, тобто виявляти свій менталітет. А оскільки формується ментальність в процесі співставлення культур різних

цивілізацій, вона водночас становить філософсько-психологічну основу патріотизму.

Учені звертають увагу на виявлення менталітету спочатку в особливостях певної матеріальної культури, а пізніше й у суто регіональних формах спільноти (європейська, азіатська, африканська, латиноамериканська ментальність), у специфічних формах для певних історичних епох (менталітет античного світу, епохи Середньовіччя, Нового часу), у сталих соціальних утвореннях (менталітет селян, бюрократії, науковців), у різних за віковими параметрами групах (дитяча, підліткова, молодіжна ментальність) тощо.

Як справедливо стверджує Є. Зеленов, проблема менталітету людини та його впливу на її поведінку є однією з найбільш дискусійних у вітчизняній та світовій психології [6, с. 190].

Вивчення менталітету конкретної епохи, конкретної соціальної групи або класу має важливе прикладне значення. У цьому випадку часто використовують не термін «менталітет», а термін «ментальність». Відмінність цих термінів полягає в тому, що менталітет має загальне, загальнолюдське значення, а ментальність може стосуватися різних соціальних груп і історичних часів. Зі словом «ментальність» у європейських мовах традиційно пов'язується спрямування думок, умонастрої, скерованість розуму, власне розум, розумові здібності, інтелект, склад думок, а також загальний характер інтелекту, ступінь інтелектуальної сили, характерний склад розуму.

Ментальність (від лат. *mens* — пов'язаний з духом, духовністю) – спосіб мислення, загальна духовна налаштованість, установка індивіда або соціальної групи до навколишнього світу [7].

У вітчизняній літературі «ментальність» тлумачиться як «сукупність уявлень, поглядів, почувань спільноти людей певної епохи, географічного регіону, соціального оточення, особливий психологічний склад суспільства, що впливає на історичні та соціальні процеси». На думку І. Кутняка, ментальність – це не тільки і не стільки пізнання, скільки переживання історії суспільства і культури, у яких людина є співучасником вищих сил, творчим

початком боротьби добра і зла. Ментальність відкриває нові перспективи самовизначення особистості. Вона багато в чому залишається сферою невідрефлексованого і логічно не виявленого. Вона є тим рівнем суспільної свідомості, на якому думка не відділена від емоцій, латентних звичок і прийомів свідомості [8, с. 99].

У сучасній українській енциклопедії зміст поняття «менталітет» трактується як образ думок, сукупність розумових навичок та духовних установок, притаманних для окремої людини або для суспільної групи [9]. Менталітет деякі вчені визначають як «властивість розуму характеризувати індивід або клас індивідів», «образ мрій, напрям або характер роздумів».

Так, М. Савчин вважає, що менталітет виконує інтегруючу роль, забезпечуючи соціально-психологічну, культурну, духовну єдність нації. Він лише частково усвідомлюється конкретною особою, впливаючи на характер стосунків зі світом через неусвідомлювані корди, підсвідомі структури та механізми. Ментальність більш-менш жорстко надає вибір варіантів поведінки, але не задає її стратегії та конкретної тактики. Вона впливає не стільки на зміст досвіду, поведінку, особливості людського потенціалу, скільки на їх характер як загальна інтенція поведінки [10].

Відомо, що українця з давніх-давен вирізняють, насамперед, працьовитість, хазяйновитість, глибокий емоційний зв'язок з краєм, де він народився і виріс, його природою, піднесена до рівня екзистенціальних цінностей турбота про родину, майбутнє дітей. Типовий українець має м'яку, лагідну, миролюбну вдачу, гостинний і доброзичливий у стосунках як з одноплемінцями, так і з чужоземцями, обережний, схильний до романтизму і сентиментальності. Але стає рішучим і незламним, винахідливим і розсудливо хоробрим, здатним на героїзм і самопожертву, коли доводиться взяти до рук зброю. Поміж українців, попри їхню глибинну емоційність, завжди цінувалися стриманість, розсудливість, реалістичний погляд на життя. Переважна більшість із них не схильна до раптових афективних «спалахів» і швидкоплинних почуттів, натомість їм властиво піддаватися пристрастям, що

«розгоряються» повільно, але є тривалими і сильними. Зокрема, М. Савчин виокремлює такі риси ментальності українців: перевага інтровертованості над екстравертованістю; перевага інтернальності над екстернальністю; перевага індивідуалізму над колективізмом; перевага ірраціональності над раціональністю; перевага нестабільності над стабільністю; перевага жіночого начала над чоловічим началом; перевага морального буття над інтелектуальним; серцецентричність; культ матері у родинному житті, вихованні дітей [10].

Національна психологія української нації, як і інших народів, обумовлена особливостями природи, кліматичними умовами, своєрідністю території, економічного розвитку, культури. Психологія українця формувалася історичними особливостями. Це психологія людини праці, людини-захисника, людини-борця, людини, яку принижували поневолювачі, яка падала в нерівному бою, піднімалася, перемагала і досягла своєї незалежності.

Український менталітет, на думку Х. Василькевич, А. Фурманова, характеризується такими системотворчими ознаками: інтроверсивністю вищих психічних функцій у сприйнятті навколишньої дійсності, що виявляється у зосередженості на фактах і проблемах внутрішнього, особистісно-індивідуального світу; кордоцентричністю, яка проявляється в сентименталізмі, чутливості, любові до природи, культуротворчості, яскравій обрядовості, пісенному фольклорі народного життя; анархічним індивідуалізмом, прояви якого спостерігаємо в різних формах партикулярного прагнення до особистої свободи, без належного прагнення до державності; емоційністю національної культури, котра виявляється в розмитості норм, законів, етичних принципів; схильності навіювати іншим культурам і суспільствам свої емоції і почуття; раціональністю психіки, котра вказує на те, що український загальний зорієнтований на сприйняття будь-чого у деталях; інтернальністю українського соціуму з переважанням емоційної складової, котра породжує чергування сильних і слабких сторін спільноти;

екзекутивністю (жіночністю) українського соціального загалу, котра характеризується помірністю у діях, пізнанням дійсності засобами рефлексивного мислення, переважанням слухняності, сумлінності, романтичності над самодостатністю, розсудливістю [11]. Українці, як і інші народи, зазначає О. Донченко, наділені соціетальною психікою, що є субстанцією життя соціуму, котра передається від покоління до покоління у вигляді продукту наслідування історії і культури суспільства, вміщуючи географічні, кліматичні і ландшафтні умови життя людей, які заселяли колись і заселяють нині дану територію [11].

Дослідник В. Поляренко розглядає взаємозв'язок мови та ментальності. Автор звертає увагу на глибину цього взаємозв'язку, через який відображено дух народу. Надзвичайним є той факт, що мова є важливою частиною національної культури, адже вона і відбиває ментальність народу, а саме: етнокультурні особливості, психологічні особливості, культуру, вірування, звичаї, традиції [12].

Саме менталітет визначає конкретні вчинки людей. Менталітет як специфіка психологічного життя людини розкривається через систему поглядів, оцінок, норм і настроїв, заснованих на тих знаннях та віруваннях, які притаманні даному суспільству, на тих переконаннях, ідеалах, нахилах та інтересах, які характерні для представників даної спільноти й відрізняють вказану спільноту від інших.

У результаті дослідження менталітету (національного, професійного, соціального) як умови ефективності планетарного виховання студентської молоді Є. Зеленов доходить висновку, що менталітет можна змінювати, що це не фатальне й не вроджене психічне утворення. Концепція «фатальності» менталітету абсолютно не враховує можливостей виховання, що, як відомо, покликане коректувати та нейтралізувати негативні впливи спадковості й середовища, підтримувати та розвивати позитивні здібності, які відповідають вимогам часу та можуть зробити життя людини корисним для неї самої та суспільства [6, с. 33]. Ми погоджуємося з цією позицією, але, додаємо, що, на

нашу думку, будь-яка зміна менталітету, навіть незначна, передбачає тривалі за часом процеси, як історичні, так і виховні, які супроводжуються відповідними суспільними, соціально-економічними змінами середовища.

У контексті нашого дослідження варто звернутися до трактування понять «національна свідомість» та «національна самосвідомість». Зокрема, учені М. Боришевський, О. Кононко розглядають самосвідомість як усвідомлення людиною свого суспільного статусу та своїх життєвих потреб, усвідомленням себе представником певного людського співтовариства, як складову соціалізації особистості розглядає національну самосвідомість Т. Кравченко [13]. Водночас, Г. Філіпчук [14] визначає самосвідомість як усвідомлення людиною самої себе, своїх здібностей, якостей думок, почуттів, інтересів, дій, місця і ролі в природі і суспільстві. Відповідно, національна самосвідомість є усвідомленням людиною своєї національної належності, оцінкою себе як носія національних цінностей.

Національна самосвідомість – це складний процес усвідомлення своєї громадянської сутності, ідентифікація, тобто віднесення себе до тієї чи іншої національної спільності на основі уявлень про типові її риси, етнічну територію, мову, історію та духовні вартості, релігійні вірування, міфи, легенди, нарешті, коріння її генезису та умови розвитку. Критеріями національної свідомості є усвідомлення місця і ролі свого народу в системі суспільних відносин, розуміння національних інтересів, взаємовідносин свого народу з іншими соціально-етнічними спільностями, які виявляються в ідеях, почуттях, прагненнях.

Як систему чи сукупність елементів, що знаходяться у відношеннях і зв'язках між собою, утворюючи тим самим певну єдність, визначає національну самосвідомість В. Борисов. Структура національної самосвідомості, на думку вченого, така: усвідомлення особливостей національної культури своєї нації; усвідомлення тотожності зі своєю нацією; усвідомлення власних психологічних особливостей; усвідомлення себе

суб'єктом своєї національної спільноти; соціально-моральна самооцінка національного [15, с. 31].

Національна самосвідомість – це сформоване відчуття та усвідомлення гордості за належність до своєї нації. Не викликає сумніву, що національна свідомість – це складний соціально-культурний, духовний феномен, який слугує основою єднання нації для ефективнішої реалізації завдань з розбудови українського суспільства. У національній свідомості синтезуються поняття граничних підстав (народження, життя, смерть і безсмертя), пов'язані в єдину світоглядну формулу «ствердження життя» у всіх його вимірах; світоглядні коди, тобто перетворені в системах культури соціалізовані базисні життєві функції підтримки життя; рівні співвідношення (предметно-практичний, духовно-практичний та теоретичний); усвідомлення культурного поступу як структуризації та інституалізації суспільства внаслідок соціального розвитку базових життєвих функцій людини; соціально-культурний і духовний досвід. Усе це складає особливий об'єктивний світ реальності в суспільній свідомості, який, щоправда, має смислове значення лише для членів нації як певної соціально-культурної спільноти. Національна свідомість «пронизує» всі сфери життєдіяльності суспільства, є визначенням його буття в системі всіх відносин. Вона виводить людину із психологічних заблуджень, визначає загальні принципи розуміння соціально-економічних, культурно-політичних утворень як похідних від їх генерального джерела – нації як основи самовизначення людини в суспільстві. Це – одна із найголовніших проблем для людини, суб'єкта свідомої діяльності.

Одним із виявів національно-патріотичного світогляду є інтелігентність як комплексна характеристика соціальної поведінки людини, що свідчить про рівень її інтелекту, моральну та естетичну зрілість, хоча інтелігентність – це особистісна якість людини, вона формується на основі інтелектуального та морального потенціалу суспільства.

Культурологічну основу сучасної освіти Г. Філіпчук пов'язує з принципом культуровідповідності, посилення ролі українського

культуроснавства, але не як предмета пізнання, а як ціннісно орієнтованого підходу до життєдіяльності людини і суспільства, інтелектуально-логічних і почуттєво-естетичних категорій у педагогічному процесі, насичення змісту освіти національним продуктом духовної і моральної культури, необхідності зреалізувати ідею взаємозв'язку українського мистецтва в освіті [14, с. 37–43]. Культурологічний підхід до формування національно-патріотичного світогляду дозволяє побудувати його на засадах ідей школи «діалогу культур», що базується на ідеях В. Біблера (культура є форма одночасного буття й спілкування людей різних епох).

Розгляд поняття «патріотизм» з позицій цього підходу зумовлює концентрацію уваги на здатності й потребі особистості відтворити соціально-культурний досвід певної спільноти – етносу, народності, національності (ментальний досвід) – в загальнолюдській культурі. Через механізм духовного привласнення етнокультурних цінностей та творчу самореалізацію людина опановує соціально-культурний досвід. Тому у формуванні національно-патріотичного світогляду важливо не тільки організувати емоційно забарвлене сприймання культурних цінностей, а й стимулювати активну діяльність кожної особистості. Через духовність людина приходить до розуміння патріотизму.

Оскільки національно-патріотичне виховання є це комплексною системною і цілеспрямованою діяльністю щодо формування у особистості високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави [16], вважаємо, що найважливішим пріоритетом є формування ціннісного ставлення особистості до українського народу, Батьківщини, держави, нації, національно-патріотичного світогляду особистості.

Чинниками формування українського світогляду Л. Кулішенко визначає расові (біологічні); геопсихічні (вплив підсоння, краєвиду і характеру природи в Україні як цілості); історичні (спільність історичної долі народу, що живе на “межі”, та бездержавний розвиток); соціопсихічні (соціальна структура української суспільності, надмірне почуття індивідуалізму, маргінальні форми існування); культурно-морфічні (приналежність української культури до європейського культурного кола, периферійний характер цієї приналежності); глибинно психічні (комплекс меншовартості, окремі архетипи в колективному підсвідомому [17]. Поділяємо думку, що фундаментом, методологічно-філософською основою, найважливішим засобом та джерелом формування національної свідомості громадян, органічним компонентом усіх ланок та всіх форм системи освіти є національне виховання.

3. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Ми погоджуємося з тими дослідниками, які вважають, що сучасний період життя людини відрізняється від попередніх зокрема тим, що великого значення набули процеси самовизначення, вироблення особистістю своїх власних ціннісних орієнтирів на певні зразки способів життя, моральні імперативи [6, с. 85]. У сучасному суспільстві, з притаманною йому мінливістю та динамічністю, людина змушена обирати: або вона буде конформістом, що пристосовується до сьогоденних потреб і вимог життя, або вона сама буде визначати свої потреби й створювати вимоги для їх задоволення.

У відповідності до Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді у результаті впровадження системи національно-патріотичного виховання очікується:

забезпечення у молодого покоління розвинутої патріотичної свідомості і відповідальності, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про спільне благо, збереження та шанування національної пам'яті;

зацікавленість молоді щодо служби у Збройних силах України, готовність до захисту України та виконання громадянського і

конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, з метою становлення її як правової, демократичної, соціальної держави;

збереження стабільності в суспільстві, соціальному та економічному розвитку країни, зміцнення її обороноздатності та безпеки;

створення ефективної виховної системи національно-патріотичного виховання молоді;

консолідація зусиль суспільних інституцій у справі виховання підростаючого покоління [1].

На основі аналізу наукової літератури ми дійшли висновку, що менталітет являє собою сукупність психічних, інтелектуальних, моральних особливостей світосприйняття та мислення певного народу (соціальної групи). Менталітет народу виявляється в культурі, поглядах, поведінці, обрядах тощо, а відтак відображається у змісті етнопедагогіки і впливає на процес формування національно-патріотичного світогляду особистості. Отже, у формуванні національно-патріотичного світогляду особистості, як невід'ємної складової її патріотичного виховання неocenенне значення має пріоритетність української ментальності, використання досвіду та досягнень рідного народу, коли відбувається інтеграція культурологічного підходу з народознавчим та історичним, яка передбачає поєднання індивідуального, національного та загальнолюдського.

Здійснене в межах цієї статті обґрунтування менталітету як визначальної категорії етнопедагогіки та основи формування національно-патріотичного світогляду особистості не є вичерпним. Перспективними напрямками подальших досліджень можуть бути з'ясування форм та засобів впливу на формування менталітету, деталізація принципів цього процесу, врахування вікових особливостей (дітей, підлітків, молоді, дорослих), особливостей політичного розвитку різних регіонів України на формування менталітету в регіонах.

Список використаних джерел

1. Концепція національно-патріотичного виховання. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0641729-15#n13>
2. Щербань П. М. Прикладна педагогіка : навчально-методичний посібник. К. : Вища школа, 2002. 215 с.
3. Сидорук Д. Г. Формирование патриотизма военных моряков советского флота : теория и практика (1917–1945 гг.) : дисс. ... док-ра ист. наук. К. 1994. 392 с.
4. Чижевський Д. Нариси з історії філософії на Україні. К. : Обрій, 1992. 228 с.
5. Гевко О. І. Національно-патріотичне виховання студентів вищих педагогічних закладів засобами декоративно-ужиткового мистецтва : дис. ... канд. пед. наук. К, 2003. 210 с.
6. Зеленов Є. А. Теоретичні основи планетарного виховання студентської молоді : монографія. Луганськ : НЦППРК “НОУЛІЖ”, 2008. 272 с.
7. Ментальність. Духовність. Саморозвиток особистості. *Тези доповідей та матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*. За редакцією Киричука О.В., Колісника О.П., Чепи М.А. Київ–Луцьк: Фондація імені О. Ольжича, 1994.
8. Кутняк І. М. Феномен свідомості в інтеракціях “життєвого світу” людини : автореф. дис. ... канд. філософ. наук : 09.00.03. Львів, 2005. 188 с.
9. Современная украинская энциклопедия : в 16 т. X. : Книжный клуб «Клуб Семейного Досуга», 2005. Т. 14. 416 с.
10. Савчин М. В. Соціальна психологія : підручник для студентів вищих навчальних закладів освіти. Дрогобич : Відродження, 2000. 272 с.
11. Ментальність та менталітет нації. URL: https://studopedia.com.ua/1_9834_mentalnist.
12. Поляренко В. С. Ментальність як невід’ємна складова культури нації. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Філологія. 2015. № 19. Т. 2. С.108–110.
13. Кравченко Т. В. Національна самосвідомість як складова соціалізації особистості. *Рідна школа*. 2008. № 1. С. 21–23.
14. Філіпчук Г. Г. Українська етнокультура в змісті національної та педагогічної освіти : дис. ... д-ра пед. наук. К., 1995. 469 с.
15. Борисов В. В. Теоретико-методологічні засади формування національної самосвідомості учнівської та студентської молоді : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.07. Тернопіль, 2006. 46 с.
16. Національно-патріотичне виховання. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita-rozashkilna-osvita/vihovna-robota-ta-zahist-prav-ditini-nacionalno-patriotichne-vihovannya>.
17. Кулішенко Л. Національна свідомість крізь призму світоглядних позицій українців. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789>.

References

1. Kontsepsiia natsionalno-pariotychnoho vykhovannia.(2015) URL: <http://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0641729-15#n13>[in Ukrainian]
2. Shcherban P. M.(2002) Prykladna pedahohika [Practical pedagogy]: navchalno-metodychnyi posibnyk. K. : Vyshcha shkola, 2002. 215 s. [in Ukrainian]
3. Sydoruk D. H. (1994) Formyrovanye patryotyizma voennykh moriakov sovetskoho flota : teoryia y praktyka [The formation of patriotism of the sailors of the Soviet fleet] (1917–1945 hh.) : dyss. ... dok-ra yst. nauk. K. 1994. 392 s. [in Russian]
4. Chyzhevskiy D.(1992) Narysy z istorii filosofii na Ukraini. [Essays on the History of Philosophy in Ukraine] K. : Obrii, 1992. 228 s. [in Ukrainian]

5. Hevko O. I. (2003) Natsionalno-patriotychne vykhovannia studentiv vyshchychk pedahohichnykh zakladiv zasobamy dekoratyvno-uzhytkovoho mystetstva [National-patriotic upbringing of students of higher pedagogical institutions by means of arts and crafts]: dys. ... kand. ped. nauk. K., 2003. 210 s. [in Ukrainian]
6. Zelenov Ye. A. (2008) Teoretychni osnovy planetarnoho vykhovannia studentskoi molodi [Theoretical foundations of planetary education of student youth]: monohrafiia. Luhansk : NTsPPRK "NOULIZh", 2008. 272 s. [in Ukrainian].
7. Mentalnist. Dukhovnist. Samorozvytok osobystosti. (1994) [Mentality. Spirituality. Self-development of personality] Tezy dopovidei ta materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii. Za redaktsiieiu Kyrychuka O.V., Kolisnyka O.P., Chepy M.A. Kyiv–Lutsk: Fundatsiia imeni O. Olzhycha, 1994. [in Ukrainian]
8. Kutniak I. M. (2005) Fenomen svidomosti v interaktsiiakh "zhyttievoho svitu" liudyny [The phenomenon of consciousness in the interactions of the "life world" of man]: avtoref. dys. ... kand. filosof. nauk : 09.00.03. Lviv, 2005. 188 s. [in Ukrainian]
9. Sovremennaia ukraynskaia entsyklopedyia (2005) : v 16 t. Kh. : Knyzhnyi klub «Klub Semeinoho Dosuha», 2005. T. 14. 416 s. [in Russian]
10. Savchyn M. V. (2000) Sotsialna psykholohiia [Social psychology: a textbook for students of higher education]: pidruchnyk dlia studentiv vyshchychk navchalnykh zakladiv osvity. Drohobych : Vidrozhennia, 2000. 272 s. [in Ukrainian]
11. Mentalnist ta mentalitet natsii. [The mentality and mentality of the nation] URL: https://studopedia.com.ua/1_9834_mentalnist. [in Ukrainian]
12. Poliarenko V. S. (2015) Mentalnist yak nevidiemna skladova kultury natsii. [Mentality as an integral part of the nation's culture] Naukovi visnyk Mizhnarodnogo humanitarnoho universytetu. Ser.: Filolohiia. 2015. № 19. T. 2. S.108–110. [in Ukrainian]
13. Kravchenko T. V. (2008) Natsionalna samosvidomist yak skladova sotsializatsii osobystosti. [National consciousness as a component of socialization of personality] Ridna shkola. 2008. № 1. S. 21–23. [in Ukrainian]
14. Filipchuk H. H. (1995) Ukrainska etnokultura v zmisti natsionalnoi ta pedahohichnoi osvity [Ukrainian ethnoculture in the content of national and pedagogical education]: dys. ... d-ra ped. nauk. K., 1995. 469 s. [in Ukrainian]
15. Borysov V. V. Teoretyko-metodolohichni zasady formuvannia natsionalnoi samosvidomosti uchnivskoi ta studentskoi molodi [Theoretical and methodological foundations of formation of national consciousness of students and students] : avtoref. dys. ... d-ra ped. nauk : 13.00.07. Ternopil, 2006. (2006) 46 s. [in Ukrainian]
16. Natsionalno-patriotychne vykhovannia. [National patriotic education] URL: https://mon.gov.ua/ua/osvita_pozashkilna_osvita/vihovna_robota_ta_zahist-prav_ditini_nacionalno_patriotichne_vihovannya. [in Ukrainian]
17. Kulishenko L. Natsionalna svidomist kriz pryzmu svitohliadnykh pozytsii ukrainsiv. [National consciousness through the prism of worldviews of Ukrainians] URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789>. [in Ukrainian]

Valentina Miroshnichenko. Mentality as a definitive category of ethno-pedagogy and the basic formation of a national-patriotic look of personality.

The article is devoted to substantiation of the essence of mentality as a determining category of ethnopedagogy and the basis of formation of national-patriotic world outlook of personality. The approaches of scientists to understanding of mentality and mentality as well as outlook are analyzed. Worldview is interpreted as a set of common beliefs that relate to the world, man and society, the place of personality in the world, the meaning of his life and which determine his ideals, values, life directions. Mentality is defined as a set of mental, intellectual, moral peculiarities of worldview and thinking of a certain people (social group) and manifests itself in culture, attitudes, behaviors, rituals, etc., and thus is reflected in the content of ethnopedagogy and influences the process of formation of national-patriotic personality.

The author draws attention to the fact that mentality is of universal, universal importance, and mentality can refer to different social groups and historical times. "Mentality" is associated with the direction of thought, mood, mindset, mental ability, intelligence, mindset, as well as the general nature of intelligence, which influences the historical and social processes, in particular, the formation of national-patriotic outlook of the individual.

The author concludes that, in the formation of the national-patriotic outlook of the individual The priority of the Ukrainian mentality, the use of the experience and achievements of the native people, when integrating the cultural approach with the national and historical, which involves a combination of individual, national and universal, is invaluable.

Key words: mentality, mentality, archetype, national consciousness, ethnopedagogics, national-patriotic ideology.